

Prof. MUDr. Terezie Fučíková, DrSc.

Moje svoboda, moje imunologie

„Jsem tvor, který má hrozně rád svobodu. Podřídím se, ale musím mít pocit svobody. A ten jsem našla v imunologii. Není neměnná, hotová, dotvořená, její obzory jsou zatím nekonečné. A tak je vlastně mým svobodným povoláním.“

Pracovní profesorky Terezie Fučíkové v Ústavu imunologie na pražském Albertově je malá a útulná. Na jedné straně knihovna plná knih včetně těch, které sama napsala. Naproti na zdi visí několik obrazů – i ty malovala ona. Imunologie a malování jsou její dvě životní lásky. V obou našla svobodu, kterou ke svému životu potřebuje.

Zkusím medicínu

Narodila se 25. dubna 1936 v Praze v nábožensky založené rodině. Na kariéru lékařky původně vůbec nepomýšlela. Milovala hudbu, sport, nejvíce ze všeho však toužila studovat malířství. Avšak poslušná přísných rodičů změnila své plány: „Běž studovat něco, čím se uživíš.“ Tak zněl jejich názor, který byl příkazem. Až tehdy se zrodil nápad: Zkusím medicínu.

Současně s tímto nápadem Terezie začala tajně snít: uteče do Francie, naučí se jazyk a odejde pomáhat dětem do Afriky. Kdyby se třeba nevdala, pořídí si dítě i bez manžela. Bude-li se starat o chudé a nemocné africké děti, jedno vlastní zvládne určitě... Dnes profesorka Fučíková dávno ví, že plánovat budoucnost a kariéru je na nic. Co člověk plánuje, se zhatí, a naopak, co vůbec neplánoval, to přichází. Život se ubírá vlastními cestami. A tak i Terezie, výborná studentka, která se i přes rodinné škraloupky dostala na medicínu, potkala v biochemických laboratořích jednoho pana asistenta. Ještě v prvním ročníku se vzali. O rok později se narodil syn. Mladá studentka začala jezdit na přednášky i s kočárkem. Studium, péče o dítě, nedostatek peněz, bylo to tvrdé. Ale dostudovala s výborným prospěchem. Po promoci na jaře 1960 ji přijali do Ústavu patologické anatomie.

Druhé dítě, první pacienti

Při druhém těhotenství ji přeřadili na třetí interní kliniku, k profesoru Josefu Charvátovi. Na lůžkovém oddělení mladé lékařce přidělili lůžka a vlastní pacienty. Praktickou medicínu vlastně dělala úplně poprvé... „Ale jak mě to bavilo a dělala jsem vše poctivě, tak mi to i docela šlo.“ Chtě nechtě nadešel však brzy čas odchodu.

Po tříměsíční mateřské dovolené v roce 1962 Terezie dostala místo na poliklinice v Obloukové, opět na interně. Udělala si rychle první atestaci – a do toho se ozval profesor Vojtěch Hönig: „Máme volné místo na klinice, na interně, přihlaste se do konkurzu.“

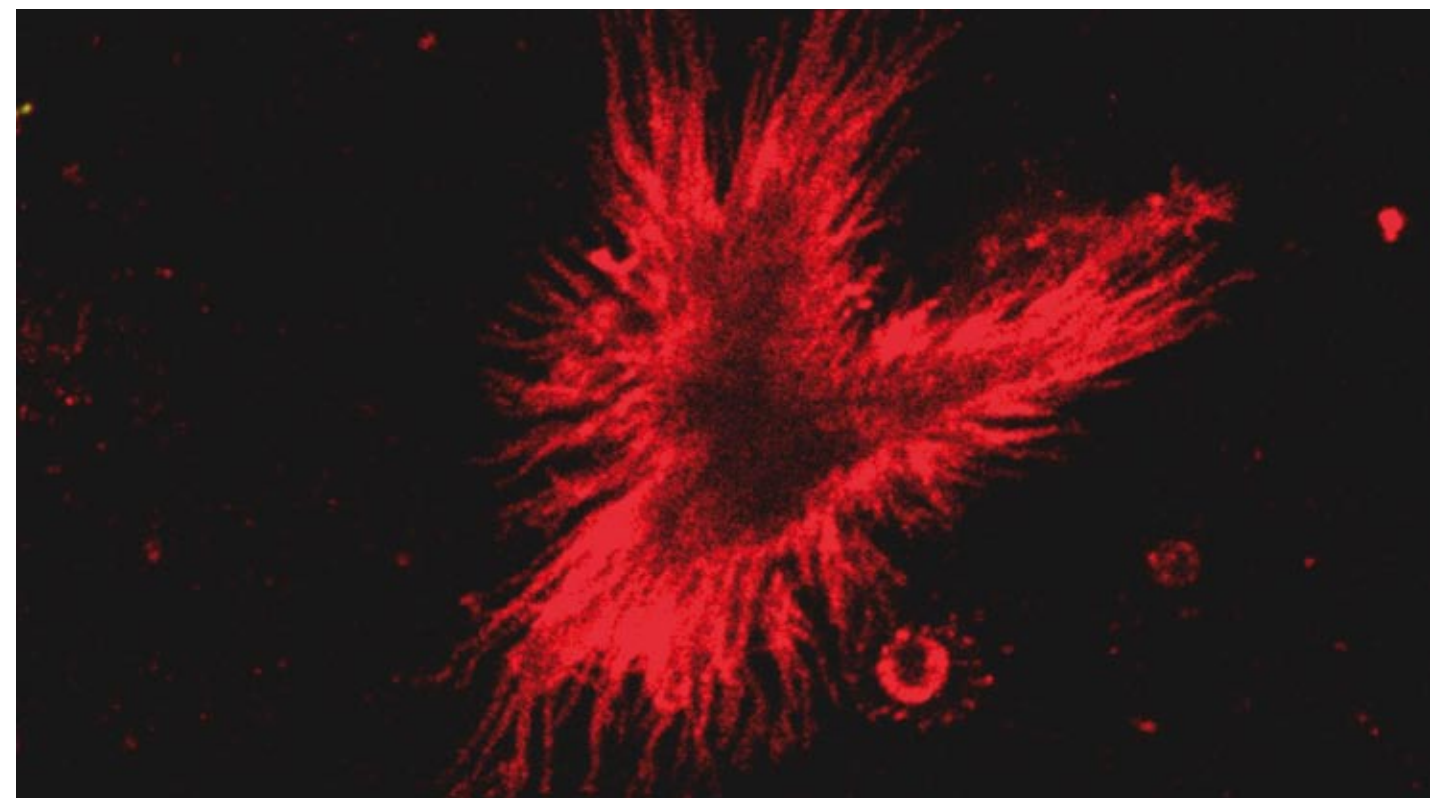
Přijali ji.

A tak v roce 1965 začala nová kapitola života doktorky Fučíkové, dnes přední odbornice na imunologii.

Počátky imunologie

Na klinice ji zařadili do jaterní skupiny. Děly se tam tehdy první laparoskopie a biopsie jater. Profesor Hönig stále přemýšlel, co by se ještě mohlo u jaterních chorob vyšetřovat – a v té době se začínalo pomalu mluvit o imunitě a imunologii. Zatím jen vzdáleně, imunologie existovala jen v experimentální podobě na Akademii věd. Na zvířatech se postupně zkoumaly funkce imunity, krok za krokem.

Hönig však jasně považoval imunologii za velice perspektivní. A mladé lékařce dal ani ne půl roku po nástupu na kliniku úkol – připravit první referát o imunologii pro seminář. Tehdy existovala jen jedna metoda – imunoelktroforéza, pomocí níž šlo detekovat přítomnost protilátek, a ta měla

Dendritická buňka v tzv. konfokálním mikroskopu s červeně obarvenou membránou. Buňky dostaly jméno podle svého typického tvaru (dendron – řecky strom), větovitými výběžky slídí v okolí a najdou-li „vetřelce“ (mikroba, odumřelou nebo nádorově změněnou buňku), uchopí je jako chobotnice, pohltí a zlikvidují.

být tématem semináře. Hönig rozhodl, že tuto novou metodu na klinice zavede mladá kolegyně: „Budeš se věnovat imunologii!“

Nastudovala to a chytilo ji to, novou metodu také skutečně brzy zavedla. Pro celou nemocnici.

V Ústavu sér a očkovacích látek připravili novou metodu na stanovení protilátek neboli imunoglobulinů. Chodila tam a učila se měřit procenta, hladinu, miligramy. „Začala jsem si své jaterní pacienty vyšetřovat na jednotlivé imunoglobuliny, zjišťovala, jaké výsledky má pacient s aktivním onemocněním a s chronickým průběhem...“

Zároveň dojížděla na Akademii věd na semináře, naučila se rychle teoretickou imunologii, získala na začínající obor ná-

byl ve švabachu... Optimální podmínky, oba manželé po atestacích, v diáři adresy příbuzných. Co jiného, než odjet? Avšak kolegyně nechala u Terezie na chalupě svou čtrnáctiletou dceru... „Proto jsme neodjeli! Dovedete si to představit? Ale já si nestěžuji, já jenom vzpomínám,“ zdůrazňuje profesorka Fučíková.

I chutě opustit nemocnici a vrátit se na polikliniku, k poklidnější práci, tehdy definitivně vzdala. Naštěstí pro imunologii.

Rodícímu se oboru postupně přibývaly nové metody vyšetření protilátek a autoprotilátek a Terezie Fučíková přešla na nově vytvořené oddělení se třemi laboratořemi. „Dostávali jsme tam krev ze všech stran a odevšad si pak lékaři volali, jak to dopadlo a co to znamená.“

Každý člověk je *unikátní jedinec* a my ho tak musíme léčit

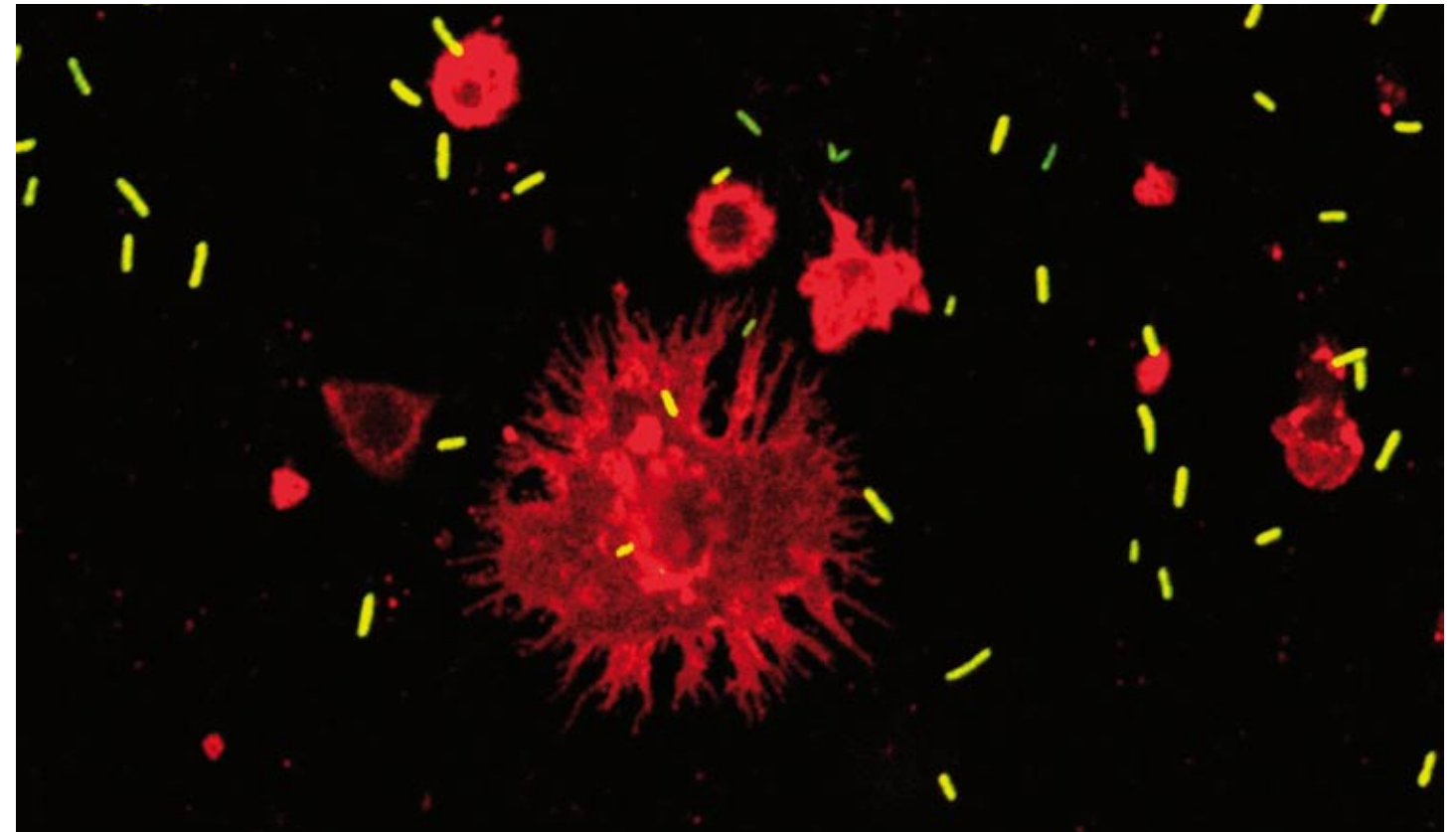
hled „z ptáčích perspektiv“. Všechno nabralo rychlý spád. Tématu imunoglobulinů a protilátek se nakonec věnovala řadu let, obhájila i svou doktorskou a disertační práci. Novému oboru – imunologii – zasvětila celý život.

Dilemata let šedesátých

Přišel rok osmašedesát. Profesor Hönig zůstal v cizině. I rodina Fučíkových měla v roce 1968 velké dilema: Zůstat? Emigrovat? Když vpadli Rusové do Československa, byli na chalupě. U Rozvadova. A hranice byla otevřená, maminka, sudetská Němka, měla všechny příbuzné v Německu a rodný list Terezie

Dnes je metod na zhodnocení imunitního stavu pacienta spousta. Ale pořád je nejdůležitější poznání, které učinila doktorka Fučíková hned na začátku: „Nejdřív se musíme podívat, jak každému pacientovi funguje imunitní systém. Každý je zcela unikátní jedinec. A lékař musí každého konkrétního pacienta takto poznat a posuzovat a léčit.“

Doktorka Fučíková tušila, když nový obor zaváděla, že imunologická vyšetření se jednou stanou zcela běžnými. V roce 1978, kdy převzala vedení oddělení, zavedla ambulance a určila, že o řadě náročných vyšetření budou rozhodovat vlastní lékaři. Jeden den v týdnu, pět v jedné místnosti, od rána do večera brali pacienti.

Dendritické buňky v akci: ve svém okolí zahlédly vetřelce – v tomto případě bakterie (zeleně obarvené bakterie druhu *Pseudomonas*). Některé jsou již dendritickou buňkou pohlcené.

„Jako zkušený internista jsem pacienty zpovídala, sestavovala anamnézu, sešli jsme se u jednoho, stanovili, co bychom měli vyšetřit a za dvě tři neděle už jsme věděli, zda jsme to indikovali správně. Pacienta už jsme znali.“ Ambulance museli velice záhy rozšířit. Každý měl zájem o nová klinická vyšetření – interny, gastroenterologie, endokrinologie, diabetologie, hematologie, kožní obory, pak oční klinika a nakonec i chirurgie.

V tomto období a na základě ohromného množství materiálu získala Fučíková s kolegy zásadní zkušenosti. Věděla, které protilátky jsou specifické pro která onemocnění. Učili se rozlišovat onemocnění autoimunitní i imunodeficientní. A také tehdy dospěli k poznání, že jen málo chorob vzniká jako primární porucha imunitního systému, daleko častěji jde o druhotné projevy jiné chronické či neléčené nemoci, ať už těla nebo duše.

Doktorka Fučíková získala v tomto období obrovské zkušenosti s jednotlivými chorobami. V roce 1978 zavedla společné klinické semináře pro imunology i všechny další zájemce, kteří se chtějí poučit o možnostech imunologie a interpretaci výsledků vyšetření. Konaly se každé úterý ve dvě hodiny odpoledne na poliklinice. Tyto semináře ostatně běží stále. Již třicet let.

Náš je celý člověk

Dvaatřicet let dělá doktorka Fučíková živou medicínu. Soustřeďuje se zejména na autoimunitní onemocnění, kdy imunitní systém začíná poškozovat vlastní buňky nebo vlastní tkáň. Někteří pacienti k ní docházejí již třicet let. „Těch lidí, co já už jsem zažila, těch rodinných tragédií...“ Se stejnou silou a odvahou, kterou dodává svým pacientům, čelila sama před časem

vážné chorobě. Ale pracovat nepřestala. Imunologie mezitím převzala odpovědnost za celého člověka a pronikla do všech oborů medicíny. „Děláme vlastně znovu zpátky tu velkou internu, která už vlastně neexistuje a která se už dávno rozštěpila na spoustu podoborů.“ Vždy považovala za zásadní, aby z odborníků na jiných klinikách – a zároveň posluchačů a návštěvníků jejích seminářů – časem vyrostli specialisté, kteří už budou mít pojem o imunologii a s tím přistupovat ke svým pacientům. A to se profesorce Fučíkové ve fakultní nemocnici povedlo.

Roku 1990 se stala Terezie Fučíková přednostkou Ústavu klinické imunologie 1. lékařské fakulty UK a v roce 1996 byla jmenována profesorkou klinické imunologie a alergologie.

A nyní, když dosáhla sedmdesátky? Vzdala se šéfování, funkcí, odešla z předsednictva imunologické společnosti, alergologické a Purkyňovy společnosti. „Postupně se stahuji, abych dala šanci jiným lidem. Jsou tady a jsou na tom lépe než já, mají modernější vzdělání. Oni zase mají povinnost předat to naučené dál.“ Vzdává se funkcí, ale jako lékařka pracuje dál naplno. „Už bych se na to mohla vykašlat, ale pořád mi na každém pacientovi záleží,“ říká. „Možná je pořád ve mně ten idealismus, že půjdu pomáhat chudým nemocným do Afriky...“ ■

Nakladatelství Brána právě vydává knihu **Význační čeští lékaři, dílo I.** Kolektiv autorů v čele s publicistou a novinářem Karlem Pacnerem v něm zpracoval životní osudy předních českých lékařů a navázal tak na publikaci Rytíří lékařského stavu. Příběh Terezie Fučíkové představuje jednu z kapitol nové knihy (se souhlasem autorky otiskujeme zkrácenou verzi).